

пенсійних систем (а саме: підвищення фактичного віку виходу на пенсію, перехід до багаторівневої пенсійної системи (наводити приклади). Треба пояснити, у чому полягають причини пенсійної реформи в Україні, суть та переваги трирівневого пенсійного забезпечення (солідарна система, обов'язкова накопичувальна та добровільна накопичувальна), яке передбачається створити.

Семінар 6

Тема: Історія соціальної роботи на Миколаївщині

План

1. Діяльність благодійних установ на Миколаївщині в кінці XIX – на початку XX ст.
2. Історія розвитку системи соціального забезпечення на Миколаївщині (1920-1930-ті роки).
3. Історія розвитку системи соціального забезпечення на Миколаївщині (1940-ві – кінець 1980-х років).
4. Система соціального захисту та соціальна робота на Миколаївщині на сучасному етапі.

Література

12, 21, 22, 26, 29, 31-35, 60, 80, 84, 85, 94.

Методичні рекомендації

При розгляді *першого питання* слід користуватися переважно статтями історика Ю.І.Гузенка, який спеціально займався вивченням цієї проблеми. Слід сказати, що благодійні організації на Миколаївщині виникали протягом XIX – на початку XX ст., однак їх найбільш активний розвиток, як і в імперії взагалі, припав на кінець XIX – початок XX ст. Хронологія виникнення благодійних організацій на Миколаївщині та короткий зміст їх діяльності наведені в додатку 3. Як бачимо з додатку, деякі товариства надавали комплексну допомогу (наприклад, Благодійне товариство допомагало бідним верствам населення, особам похилого віку, дітям-сиротам), інші надавали конкретну допомогу (сучасною мовою – адресну) певним верствам населення (наприклад, “Товариство допомоги незаможним особам, які прагнуть до освіти” надавало грошову допомогу дітям, що вчилися в освітніх установах Миколаєва або в інших містах імперії). Потрібно зупинитися на джерелах фінансування цих організацій, складі членів (зокрема, звернути увагу на той факт, що, крім почесних та дійсних

членів, були ще й залучені члени з числа учнів навчальних закладів для виконання різних доручень – на зразок сучасних волонтерів). Слід звернути увагу, що під час Першої світової війни, як і в Російській імперії в цілому, спостерігалася тенденція організації благодійних закладів, які займалися допомогою військовим та їх родинам. У контексті питання доцільно було б ознайомитися зі статтею І.Шкляжа та Д.Мініча “Миколаївські мадонни”, автори якої вважають, що родом з Миколаєва були дві Даші Севастопольські (прізвисько), справжні імена яких – Даша Михайлова і Даша Шестоперова, які під час Кримської війни (1853-1856) добровільно працювали медичними сестрами. Даша Михайлова вважається першою в світі сестрою милосердя. Зразком милосердя можна назвати діяльність лікарів Миколаївського військово-морського шпиталю (Д.Самойловича, М.Висоцького, Ф.Белоусова, Д.Голубкіна, К.Розенберга та інших), який є найстарішим на Півдні України медичним закладом (див. статтю Е.Разінкіна “Знаменосці милосердя”). Висновок повинен узагальнити сказане про розвиток благодійності на Миколаївщині у кінці XIX – на початку XX ст.

При висвітленні **другого питання** слід мати на увазі, що події на Миколаївщині відбувалися в контексті загальносоюзних подій, а отже, й напрямки допомоги населенню були традиційними: допомога дітям, безробітним, інвалідам. Однак треба наголосити, що південне розташування Миколаївщини, а також становище Миколаєва як великого промислового центру визначали специфіку проходження тут згаданих процесів (пояснити, у чому саме вона полягала). Вирішенням проблеми дитячої безпритульності займалися два суб'єкти: держава та громадськість. Треба детально зупинитися на діяльності окружної комісії допомоги дітям, громадської організації “Друзі дітей”, інших організацій (“Червоний Хрест”, а також іноземних, які діяли під час голоду 1921-1923 років), різноманітних методах їх роботи (подумати, які з них в модифікованому вигляді можна було б застосувати в наш час), джерелах фінансування тощо. Окремо слід зупинитися на висвітленні діяльності Миколаївської дитячої соціальної інспекції, методах роботи соціальних “братів та сестер”. Потрібно ретельно простежити динаміку кількості безпритульних дітей та зробити висновок про те, чи була вирішена ця проблема протягом зазначених років і чому. Доцільно уважно проаналізувати проблеми та недоліки на шляху вирішення цього питання та подумати, яких з них можна було б уникнути або вже уникнуто сьогодні. Слід зазначити, що допомога інвалідам полягала в забезпеченні пенсіями, розміри яких коливалися від ступеня інвалідності, партійності, місцевості (району); організації виробничих

артілей, створенні інтернатних установ, перекваліфікації, надсиланні на курорт, протезуванні тощо. Як приклад, можна висвітлити процес проведення “тижня допомоги інвалідам”, розповісти про діяльність громадських організацій інвалідів на Миколаївщині (філії ВТОС, ВТОГ, товариства “Допомога”, комісії допомоги червоноармійцям). При розгляді досвіду вирішення питань безробіття доцільно було б висвітлити діяльність Миколаївської біржі праці, яка була досить різноманітною; інших державних (наприклад, комборобез) та громадських (наприклад, “Червоний Хрест”) організацій. Треба простежити зміну кількості безробітних протягом розглядуваного періоду та зробити висновок про ефективність проведених заходів. Варто також зазначити, що на Миколаївщині надавалася допомога й іншим верствам населення, як-от: безпритульним дорослим, тим, хто звільнився з виправно-трудових закладів, нужденним студентам та ін. На завершення потрібно зробити загальний висновок щодо досягнень та проблем системи соціального забезпечення на Миколаївщині в 1920-30-ті роки. При підготовці цього питання радимо користуватися відомостями, наведеними у додатку 3.

При розгляді *третього питання* слід розповісти, що під час німецької окупації Миколаївський відділ соціального забезпечення тимчасово припинив свою діяльність і був евакуйований до м. Чкалова. Він відновив свою діяльність одразу після звільнення Миколаєва, і першочерговим його завданням стала підтримка родин військовослужбовців, інвалідів Великої Вітчизняної війни. Їм надавалися різноманітні види допомог, які докладно розглянуті у збірці матеріалів “З історії соціального захисту населення на Миколаївщині”, з якою студентам потрібно обов’язково ознайомитися. Слід звернути увагу на такий цікавий факт, що тоді сім’ї військовослужбовців мали постійно відвідувати громадські інспектори, які вивчали та намагалися задовольнити їх потреби (фактично здійснювався соціальний супровід сімей). Слід звернути увагу на труднощі, які стояли перед обласними та районними відділами соціального забезпечення, організаційні заходи, які приймалися щодо поліпшення роботи. Матеріал слід було б доповнювати відомостями про діяльність районних відділів соціального забезпечення.

Переходячи до *четвертого питання*, слід сказати, що, враховуючи кризову ситуацію, яка склалася в кінці 1980-х – на початку 1990-х років, почалося реформування соціальної політики в Україні та у зв’язку з цим – реорганізація системи соціального захисту в Миколаївській області. Студенту, який відповідатиме на це питання, потрібно розкрити причини та

суть запровадження нових принципів роботи – “назустріч потребам клієнта” та адресної допомоги, назвати три основні етапи в процесі цієї реорганізації, докладно розглянувши нововведення на кожному з них, показати переваги нової моделі соціального захисту. Треба також зазначити, що робота з реорганізації та удосконалення системи соціального захисту на Миколаївщині відбувалася паралельно з процесом підвищення кваліфікації кадрів та підготовки нових кадрів. Зокрема, за цей час з’явилася нова спеціальність – “соціальна робота”, фахівців з якої готують кілька училищ та вузів міста. При відповіді на третє й четверте питання доцільно було б наводити дані про визначних особистостей – ветеранів системи соціального захисту населення Миколаївщини. У цьому питанні слід також висвітлити основні напрямки роботи Миколаївського обласного та міського центрів соціальних служб для молоді, обласного управління у справах сім’ї та молоді, служби у справах неповнолітніх, громадських організацій, центру ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів “Надія” та інших установ.

Семінар 7

Тема: Соціальна робота в Україні на етапі незалежності

План

1. Соціально-економічна та демографічна ситуація в Україні.
2. Структура системи соціального захисту в Україні.
3. Соціальне обслуговування населення.
4. Соціальні служби для дітей та молоді.
5. Державна служба зайнятості, її елементи та завдання.
6. Недержавні організації соціальної роботи.
7. Волонтерство у соціальній роботі.

Література

- 1, 2, 6, 9.

Методичні рекомендації

При розгляді *першого питання* потрібно сказати, що на початку 90-х років ХХ ст. соціальна робота в Україні почала формуватися як фахова діяльність, розповісти про перші навчальні заклади, де вона була запроваджена як навчальна дисципліна, згадати про створення Української асоціації соціальних працівників та спеціалістів по соціальній роботі, виникнення соціальних установ та закладів нового